

3. Козлов В.В. Гендерная психология. Учебник для вузов / В.В. Козлов, Н.А. Шухова. – СПб. : Речь, 2010. – 270 с.
4. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. – М., 1996. – 58 с.

Гупан Леся
Інститут проблем виховання НАПН України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ОКРУГУ

Матеріали присвячено інноваційним підходам до організації профільного навчання та професійної підготовки учнів в освітніх закладах. Описано модель профільного навчання при мережевій взаємодії навчальних закладів в освітньому окрузі, розкрито можливості діяльності освітніх округів, як запоруки рівного доступу до якісної освіти кожної дитини.

***Ключові слова:** профільне навчання, професійна підготовка, інноваційна модель, мережева взаємодія, освітній округ, рівний доступ до якісної освіти.*

Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі розроблена на виконання Закону України “Про загальну середню освіту”, постанови Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 року № 1717. Вона ґрунтується на основних положеннях Концепції загальної середньої освіти і спрямована на реалізацію Національної доктрини розвитку освіти. У зазначених документах закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі. Вона повинна функціонувати як профільна. Науково-методичними та методологічними засадами профільної освіти є принципи особистісно та компетентісно орієнтованої освіти, диференціація та індивідуалізація освітнього процесу. Профільне навчання спрямоване на професійне самовизначення підростаючого покоління, акцент робиться на становленні компетентної, конкурентно-спроможної особистості, здатної до соціальної адаптації, навчання протягом усього життя, оволодіння декількома професіями, залежно від кон’юнктури ринку праці.

В контексті нашого дослідження важливе теоретичне і практичне значення мають праці, присвячені розкриттю особливостей побудови профільної школи, специфіці організації професійної орієнтації учнівської молоді в сучасних умовах Е.Зеєра, Л.Йовайши, І.Уличного, М.Піддячого, О.Пилипчука, В.Сидоренка, В.Синявського, М.Янцура та ін. Проблеми організації й діяльності освітніх округів у контексті оптимізації ЗНЗ розкриті в працях Д. Дейкуна, Ю.Луковенка, А. Мазака, С. Сологуба та Л. Юрчака. Низка сучасних досліджень Т.Бобко, М.Коляновської, А.Назарчука, В.Туляєва присвячені розкриттю ефективних профорієнтаційних технологій при підготовці школярів до професійного самовизначення в умовах розбудови сучасної школи.

Вчені у своїх дослідженнях вказують найчастіше на те, що зазвичай, знайомство з майбутньою професією старшокласниками відбувається на основі зовнішньої привабливості, наприклад, за рівнем зарплатні, іміджу установи, престижності професії, за прикладом батьків, друзів тощо. При цьому ігноруються, нехтуються якості власної особистості.

Останнє відбувається тому, що людина, як правило, краще знає об'єктивну дійсність (навчальний предмет, робоче місце тощо), ніж свої суб'єктивні психологічні властивості. Водночас більшість сучасних професій – дуже складні та потребують ретельного глибинного пізнання, до того ж їх кількість сягає тисяч. Слід зважати на те, що в умовах сьогодення “...престижними у нашому суспільстві стають професії, які відповідають погребам нових, що народжуються, форм економіки. У той же час такі традиційні професії як педагог, лікар, військовий, міліціонер тощо стають мало привабливими. Це призводить до плінності кадрів у відповідних галузях діяльності, дискваліфікації непотрібних для певних галузей народного господарства спеціалістів і їх масового відтоку в інші. Наслідком є нестача висококваліфікованих спеціалістів у найважливіших для суспільства сферах: охороні здоров'я, освіті, соціальному захисті населення та інші” [1, с. 374].

Саме тому сучасному старшокласнику потрібна професійна кваліфікована допомога у вирішенні проблеми вибору майбутньої професійної діяльності, вибору закладу навчання, вибору своєї життєвої перспективи. Однією з необхідних умов, що забезпечують належну якість професійної підготовки, є відповідна матеріально-технічна база, яка у більшості шкіл слабка, особливо в сільській місцевості. З огляду на вище сказане існує очевидна суперечність: з одного боку, необхідність підготовки випускників шкіл до усвідомленого вибору професії та продовження освіти у відповідності з нею, з іншого – невідповідність умов для реалізації цього завдання.

Вирішити означені питання допомагає розроблення та реалізація інноваційної моделі організації допрофільної підготовки та профільного навчання учнів, та створення мережі освітніх округів по всій Україні.

Створення та функціонування освітніх округів законодавчо унормоване ст.9 Закону України “Про загальну середню освіту”, та “Постановою Кабінету Міністрів України” від 27 серпня 2010 року № 777 затверджено Положення про освітній округ [6].

В зазначених документах сказано, що суб'єктами освітнього округу можуть бути дитячі садки, загальноосвітні, музичні, спортивні школи, культурно-освітні заклади, професійно-технічні училища, а також вищі навчальні заклади. За необхідності в освітньому окрузі можливе створення ліцеїв, гімназій, колегіумів, шкіл з поглибленим вивченням окремих предметів та навчально-виховних комплексів. Зазвичай, саме вони й стають опорними закладами, на базі яких можна отримати якісну освіту.

Рис. 1. Функціонування профільного навчання в освітньому окрузі.

Освітній округ є складовою державно-громадської системи освіти, її територіальною підсистемою. Виокремлення в ній освітніх округів спричинене необхідністю враховувати запити місцевого населення, актуальні і перспективні потреби соціально-економічного та соціокультурного розвитку території. Світовий досвід показує, що підстави для виокремлення освітніх округів можуть бути різними. Наприклад, соціокультурні (збереження і розвиток національно-культурних традицій, спільності мови, конфесійних відмінностей – Бельгія), економічні (вирівнювання податкової бази – США), організаційні (децентралізація управління освітою та побудова у межах навчальних округів автономної системи освіти, часто з домінуючим уній ВНЗ, зазвичай, університетом – Франція). Іноді це диктується традиційними для території потребами промисловості у кваліфікованих робітничих кадрах-«Професійні навчальні округи» у США. Та найчастіше розподіл на навчальні округи здійснюється з урахуванням багатьох критеріїв, причому в більшості випадків їхні межі збігаються з адміністративними межами територій. У системі української освіти вони формуються за адміністративно-територіальним принципом.

Освітній округ, по суті є інноваційною структурою, діяльність якої формується шляхом об'єднання навчально-виховних закладів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці для вирішення належних умов для забезпечення навчально-виховного процесу, реалізації допрофільної підготовки і профільного навчання, розвиток творчих здібностей, нахилів, обдарувань дітей, впровадження сучасних освітніх технологій. Можна з впевненістю стверджувати, що ефективність організації профільного навчання

в освітньому окрузі визначається широтою вибору профілів і неформальним підходом до організації навчання учнів за обраними профілями. Коли допрофільна підготовка та профільне навчання забезпечуватимуться на базі опорного закладу, предмети можуть викладатися як педагогічними працівниками опорного закладу, так і викладачами навчальних закладів – суб'єктів округу. Для проведення факультативних занять, курсів за вибором, занять у спортивних гуртках і спортивних секціях можуть залучатися працівники закладів культури, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту на договірних умовах відповідно до законодавства. Усе це не завжди можна забезпечити в умовах окремого навчального закладу, оскільки в сільських регіонах немає сучасної інфраструктури, що могла б задовольнити запити кожної дитини; сільські школи в основному малокомплектні і тому однопрофільні, тобто фактично учень позбавлений можливості вибрати профіль, який йому до вподоби.

Отже, підсумовуючи вище сказане, зазначимо, що створення освітнього округу та ефективне забезпечення профільного навчання в ньому є багатоаспектна проблема, яка потребує вирішення різноманітних завдань: формування єдиної нормативної бази, розроблення відповідного програмного забезпечення, створення освітніх сайтів округів та наповнення їх необхідним контентом. В умовах мережевої роботи в освітньому окрузі зростиме кількість координаційних та коопераційних взаємодій педагогів, розшириться можливість комплексного використання різних організаційних форм підвищення кваліфікації, сформується нові технологічні ланцюжки.

Література:

1. Захаров Н. Н. Профессиональная ориентация школьников / Н. Н. Захаров. – М. : Просвещение, 1988. – 270 с.
2. Побірченко Н. А. Людина і праця : навч. посіб. для 10-го кл. / Побірченко Н. А., Сергеевкова О. П., Підгілок І. В. – К. : Наш час, 2006. – 180 с.
3. Побудова кар'єри : прогр. для 10–11 кл. загальноосвіт. навч. закл. / АПН України, Ін-т проблем виховання АПН України ; [наук. консультант І. Д. Бех ; уклад.: О. В. Мельник, Л. А. Гуцан, С. М. Дятленко та ін.]. – К. : Мегапринт, 2007. – 34 с.
4. Полякова В. А. Школа и выбор профессии / В. А. Полякова, С. Н. Чистякова, Г. Г. Агапова. – М. : Педагогика, 1987. – 176 с.
5. Програма “Людина і світ професій” : для загальноосвіт. навч. закл. : (8–9 кл.) / АПН України, Ін-т проблем виховання АПН України ; [наук. консультант І. Д. Бех ; уклад.: О. В. Мельник, Л. А. Гуцан, С. М. Дятленко та ін.] // Сіл. школа України. – 2007. – Листоп. (№ 11). – С. 56–66
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 №777 “Про затвердження Положення про освітній округ” [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>].